

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
 Związek Krakowian w Izraelu
 Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
 רח' הנוריות 31, הרצליה, 4672630
cracowassociation@gmail.com
 טלפון: 09-9579540, פקס: 054-4436366
www.cracow.org.il

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 125 יולי 2017 תמוז תשע"ז

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

פתיתים,

ביוני נפתחה במוזיאון יהודי גליציה, ברחוב דיור בקז'ימיז', תערוכת צילומים רטרופספטיבית של כריס שוורץ ז"ל, המייסד והמנהל הראשון של המוזיאון, שהשנה מציינים את יום השנה העשירי למותו.

כריס שוורץ צילם, במשך שנים רבות, את עקבות העבר היהודי באיזור גליציה לשעבר, ועדשתו לכדה, לעיתים קרובות, את מה שלא זכה לתשומת ליבנו.

התערוכה מתמקדת בחלקים העשירים להפליא וכמעט בלתי ידועים של עבודתו הצילומית של כריס שוורץ, והיא מחווה לזכרו של חבר יקר ואדם יוצא דופן.

ג'פרי וייסגרד (Geoffrey Weisgard) שמשפחתו

מקרקוב והוא חי בבריטניה, פרסם לאחרונה את המהדורה שלישית של "קרקוב, מדריך לגניאולוגיה והיסטוריה יהודית". במדריך 160 עמודים והוא כולל מקורות רבים הנוגעים לקהילה היהודית בקרקוב מהמאה ה-14 ועד אחרי הקומוניזם. במדריך מתפרסם גם מאמר על ההיסטוריה של החינוך היהודי בקרקוב. הזמנות בכתובת:

www.geshergalicia.org

בנוסף, מר וייסגרד חקר וכתב מאמר חשוב על תפקידן של הנשים בקהילה היהודית בקרקוב "The Role of Women in the Jewish Community of Krakow. An Unwritten History?"

המאמר באנגלית, ואורכו כ-30 עמודים. המעוניינים לקבלו מתבקשים לשלוח מייל למערכת, והמאמר ישלח אליו.

"כולם היו בניו"

לא רבות ידוע על ר' אלתר דוד הכהן קורצמן, שכונה גם "קורצ'אק הקרקובאי". קורצמן היה איש החינוך מקרקוב, ששימש פטרוני בית היתומים היהודי הגדול בעיר. עם הילדים עבר לגטו, ולא מש מהם לרגע. לא ניסה להציל את עצמו, ולא חשב להותירם לבד.

וכך, באוקטובר 1942 צעד בראש כשלוש מאות ילדי בית היתומים, ובהם המנהלת הגברת אנה פויירשטיין, בעלה ומחנכים נוספים, למחנה ההשמדה בלז'ץ, ושם ניספה עמם.

הספר "כולם היו בניו" נכתב על ידי הנכד, מרצל קורצמן, והוא סיפורו של בית היתומים ברחוב דיטלה 64 בקרקוב ושל ר' קורצמן, מנכבדי קהילת יהודי קרקוב, איש תמים במעשיו, חסיד ירא שמים, נותן צדקה ואיש צנוע.

שלט לזכר יהודי קרקוב

במלאת 5 שנים לחיסול גטו קרקוב ב-13 במרס 1943, נקבע שלט לזכרם של הנרצחים מקהילת קרקוב.

על השלט נכתב, בפולנית:

1945-1939 לזכרם של גיבורי ומעוני גטו קרקוב שנרצחו על ידי הגרמנים הברברים

בבניין הזה היה ארגון הלוחם היהודי

השלט נקבע במלאת חמש שנים לחיסול הגטו בקרקוב

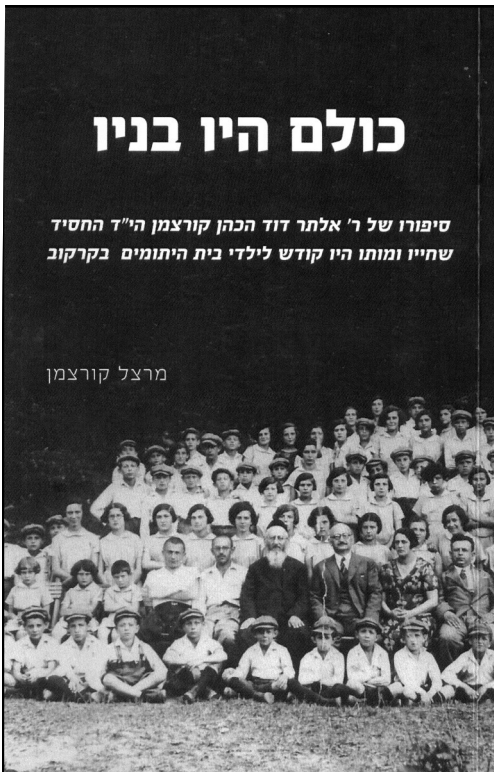
ועד התושבים 13.3.1948

השלט קבוע על הבית שבפינת ככר גיבורי הגטו 6 ורחוב פיבנה 27, שם פעלו חברי הארגון היהודי הלוחם בשנים 1942-1943.

כולם היו בניו

סיפורו של ר' אלתר דוד הכהן קורצמן הי"ד החסיד שחייו ומותו היו קודש לילדי בית היתומים בקרקוב

מרצל קורצמן

ילדות ונעורים בקרקוב של אלעזר שפריר

ד"ר מרדכי מרקוס שפיגל
ורוזה רחל לבית למפל, 1922

הכמות ואורזים בנייר עיתון. שקיות נייר היו דבר נדיר. בדרך כלל הבאנו מהבית שקיות מבד. לחם שקלו ועטפו בנייר עיתון. במכולת לא היה מקרר חשמלי, וגם בבית לא היה. בדרך כלל היו מקררי קרח. יום, יום ירדנו לקראת עגלת הקרח, ועמדנו בתור לקנות גוש קרח לבית. לקראת החורף, קנו עגלת פחם להסקת התנורים, ומאחסנים במרתף. את הלבנים וכלי המיטה כיבסו ביד, אחת לשבוע, וייבשו על חבלים בתא גדור על הגג [...].

בדרך כלל הייתה אמי עורכת את הקניות, אך לפעמים הוטל על העוזרת לצאת לקניות והיא לקחה אותי איתה לשוק. דגים, בעיקר קרפיונים, היינו קונים חיים ומחזיקים אותם באמבטיה מלאה מים עד למועד הבישול. את החלב חילקו לבתים מכדים גדולים, ועלינו היה לרדת לחצר ולקבל אותם בכלים משלנו.

המטבח היה מרווח ובו תנור עם שלוחה (שבשניק - szabasnik). את התנור הדליקו בפחמים ביום שישי, החום עלה לתוך מבנה עשוי מתכת ולבנים, וכך נשמר למשך השבת לחימום האוכל. כך נהגו בהרבה בתי יהודים להכנת הצילנט.

סדרי אכילה בבית

בבית לא נהגו לדבר עם ילדים על ענייני משפחה, פוליטיקה או כספים. הארוחה העיקרית של כל המשפחה הייתה ארוחת הצהרים בחדר האוכל. אבי הגיע מהמשרד, אחותי ואנוכי מבית הספר. העוזרת אכלה לחוד במטבח. לעומת זאת, ארוחת הערב הייתה צנועה והוגשה במטבח. בזמן הארוחה הורי נהגו לדבר בשפה גרמנית, שהייתה שגורה בפה, יתכן שהסיבה לכך הייתה כדי שלא אוכל להבין את שיחתם. זה המריץ אותי ללמוד גרמנית מספר לימוד עצמי, שקיבלתי במתנה מבן דודי.

(המשך בעמוד הבא)

יהודים, פרט למשפחה נוצרית אחת. בחצר הבית עמד צריף שבו התגורר שומר הבית עם משפחתו בת שלושה ילדים. תפקידו היה לדאוג לניקיון הבית והחצר ו"לגעור" בדייר שלא שילם דמי שכירות בזמן. כל ערב, בשעה עשר, השוער נעל את השער, ודייר שאיחר חייב היה לצלצל ולשלם לו "דמי כניסה" בעד פתיחת השער.

זכור לי שמפעם לפעם הופיעו בחצר נוודים או צוענים ששרו, נגנו או הציגו הצגה, כדי לזכות בנדבה. אמי נהגה לתת לי חמש פרוטות, עטפתי את המטבע בנייר וזרקתי מהקומה השנייה לזמרים שעמדו בחצר [...]. לא היה נהוג שקבצנים ידפקו ישירות על דלתות הדירות [...].

לא נהגו לשלוח ילדים לגן ילדים לפני התחלת בית ספר. בבקרים העוזרת לקחה אותי לטיול לשדרת עצי הערמונים שהקיפה את העיר העתיקה. לאורך השדרה ישבו ילדים עם העוזרות על הספסלים. שיחקנו בקלאס ומשחקים אחרים, וזה היה הבילוי העיקרי, והעוזרות ניהלו שיחות בינהן.

"שומר השדרה" - Plantowy, שהתהלך עם מקל שבקצותו היה תקוע ברזל מחודד, הפחיד אותי מאד. השומר נהג להסתובב בשדרה, וללכוד בחוד את פיסות הנייר. העוזרות נהגו להפחיד אותנו שאם נסתובב על הדשא מסיבב לעצים, או שלא נתנהג יפה, הוא ירביץ לנו עם המקל ויעצור אותנו. הוא אף פעם לא עשה זאת אבל הפחד נשאר, כי הילדים שהעניזו לעלות על הדשא ספגו צעקות ואיומים מצידו [...].

בתחילת שנה אזרחית חדשה נהגו לתת תשורה לשומר הבית, וגם הדוור לא קופח. הדוור היה לבוש מדים, ובמשך השנה נהג למסור את המכתבים לכל דייר באופן אישי, כי לא היו תיבות דואר בבתים. הדוור נחשב לדמות מכובדת. לקראת השנה החדשה נתן לכל דייר ספרון מצויין, ובתמורה קיבל תשר של כ-10 זלוטי.

קניות ובישול

מפעם לפעם אמי שלחה אותי לקנות מצרכים. במכולת מכרו בעיקר מצרכי מזון יבשים וממתקים, את הירקות קנו בחנות ירקות. למעשה, הכנת מזון היתה כרוכה בעבודה מרובה. את המזון קנו בחנויות שונות, המצרכים לא נארוזו בנייר או בניילון, שלא היה ידוע עדיין. כשהיינו קונים אורז, סוכר או קמח, שאוחסנו בשקים גדולים, היו שוקלים את

בספרו "קורות חיי מירוזלימסקה לירושלים" מספר פרופ' אלעזר שפריר ז"ל על חייו בקרקוב, בריחתו מפלשוב, עלייתו לארץ-ישראל והקריירה המקצועית המרשימה שלו. וכך הוא מספר על ילדותו בקרקוב:

"נולדתי ב-19 בספטמבר 1924 ברחוב קורדצקיגו 4, בקרקוב, להורי ד"ר מרכוס מרדכי שפיגל ורוזה רחל לבית למפל [...]. אבי היה עורך דין, יליד 1886 ירוסלב, הוא סיים את לימודיו באוניברסיטה היגלונית בקרקוב, וקיבל דוקטורט במשפטים בשנת 1911. אבי סיפר לי שנסע לשנה אחת לוינה להשתלמות. אין לי מושג מי שילם עבור לימודיו ופרנסתו, כי סבי היה איש דל אמצעים.

אמי נולדה ב-1897 בצ'שנוב ליד לובצ'וב במזרח פולין, למשפחה מסורתית ולה אח ושתי אחיות. אמי היתה בעלת יוזמה ולא הלכה בתלם כשאר בני משפחתה. היא התעניינה בתרבות כללית ובתרבות פולנית, והחליטה להיות אחות רחמניה. לא היו אז בתי ספר מיוחדים לאחיות, הלימודים התקיימו במנזרים קתולים.

כשמלאו לה שש עשרה עזבה אמי את הבית, התקשרה עם אחד המנזרים, וחיייתה בפנימיה של המנזר עם יתר התלמידות, שרובן היו נזירות. כאשר יצאה ללימודים משפחתה סברה שהיא התנצרה, וישבו עליה "שבעה" והפסיקו כל קשר איתה. היא סיימה את לימודי האחות זמן קצר אחרי פרוץ מלחמת העולם הראשונה, ונשלחה לבית חולים שדה. באותו זמן אבי גויס גם הוא לצבא האוסטרי ושרת בשרות המשפטי, כקצין בחזית המזרחית, סמוך לפשמישל שם הוא פגש את אמי.

בגמר המלחמה הורי עברו לגור בקרקוב, שם עבד אבי כמשתלם וכשותף צעיר במשרדו של עורך דין ורהפטיג... כשנודע להורי אמי שהיא נשארה יהודייה, התחתנה עם יהודי והקימה בית יהודי בעיר קרקוב, הם חידשו את הקשרים איתה...

הבית ברחוב סבסטיאנה

בשנת 1928 עברנו לדירת שלושה חדרים ברחוב סבסטיאנה 36, בית פינתי בן שלוש קומות בגבול הרובע היהודי והנוצרי. בדירה המרווחת היה לי חדר לעצמי, חדר שינה להורי וחדר אוכל ששימש גם כחדר אורחים, חדרון קטן שגבל עם המטבח לעוזרת, ומרפסת לצד החצר. רוב הדיירים היו

יואל דרייבלט (1909-1943)
צילום: ארכיון לוחמי הגטאות

ילדות ונעורים בקרקוב (המשך מעמוד קודם)

רשמו אותי ההורים לבית ספר יסודי עברי. בית ספר זה היה ידוע ומפורסם בכל פולין, בעל רמה גבוהה של לימודים וחבר מורים ומנהלים מובחר. הוא נמצא בפינת פודבז'וזה – בז'וזובה, נוסד על ידי המשכילים של הציבור היהודי בקרקוב, וכאשר אני למדתי בו עמדו בראש הוועד המנהל, ד"ר חיים הילפשטיין, רופא, ציוני וחבר טוב מאד של אבי, וגם רופא המשפחה שלנו. יהושע טהון וגב' לאורה טיגנר היו בין חברי ההנהלה.

בבית הספר לימדו ארבעה מקצועות בשפה העברית: לשון עברית, היסטוריה, תנ"ך ועקרונות הדת. את שאר המקצועות למדנו בפולנית. בכיתות הגבוהות יותר למדו לטינית וגרמנית.

כשנכנסתי לבית הספר היסודי היו בו כ-400 תלמידים, ובכל כיתה כ-40 תלמידים [...]. אניני מתיימר לספר שהייתי תלמיד "ממושמע ושקט" בבית הספר. בלימודים די הצטיינתי, למרות שהייתי שובב והפרעתי לחברים ולמורים. חברה לספסל הלימודים שישבה לידי, סטניה הולנדר-מנהיים, התלוננה תמיד שאני מלכלך אותה בכוונה בדיו. יש לזכור שבספסלי הלימוד היה חור בשולחן ובו קסת עם דיו לטבול את העטים. לא היה נהוג להשתמש בעפרונות, ועטים כדוריים היו חידוש יקר, דולף ומלכלך. אני ניצלתי את הדיו להרבה מטרות, מלבד הכתיבה.

הייתי נוהג להפרע על ידי דיבורים בזמן השיעורים, ולא אחת התבקשתי לעזוב את הכיתה ונשלחתי למנהל בית הספר לנזיפה. אני זוכר סיפור שהתהלך בכל בית הספר. פעם היה רעש גדול בכיתה והמורה צעק "שפיגל צא החוצה", אולם התלמידים ענו לו "שפיגל לא נמצא היום, הוא חולה".

שמו של המורה לחשבון שלנו היה דרייבלט, שפרושו "שלושה דפים", ואני הייתי מארגן את הכיתה, שישבה ב-3 טורים של ספסלים, לצעוק: טור א' - אינס, טור ב' - צביי, טור ג' - דריי, כולם ביחד "בלט". המורה דרייבלט לא התרגש כל כך מקבלת פנים זו בכניסה לכיתה, והחל ללמד כאילו לא קרה דבר. הוא היה מורה מוכשר ואהוד, אולם שליטתו בכיתה לא הייתה מוחלטת, ונהגו להפרע לו.

חוויה נוספת זכורה לי מבית הספר: הייתי נוהג לארגן משחק 'תופסת' במרתף בית הספר. במרתף היו חדרים מספר מחוברים זה לזה, ששימשו לאחסון פחם לחימום בחורף. במשחק 'תופסת' רצנו בין

סדר הישיבה ליד השולחן היה קבוע, ואסור היה לשבת בכסאו של אבא. אסור בתכלית האיסור להשאיר בצלחת פירור של אוכל, ואסור היה להתערב בשיחת ההורים. לפעמים, כשהרגזתי את אבי, הוא היה נותן לי מכה ביד או מושך את אוזני. אמי תמיד הגנה עלי וביקשה את אבי שיניח לי.

כיצד בילו ההורים

הורי נהגו לבקר את ידידיהם בשעות הערב בימי שישי ושבת; לי לא נאמר אף פעם לאן הם הולכים, ואיפה אפשר למצוא אותם. בביתנו לא היה טלפון, אני נשארת עם העוזרת ששמרה עלי ועל אחותי התינוקת. היא ידעה, כנראה, לאן הורי הולכים, אבל לא סיפרה לי אף פעם.

בביתנו לא היה רדיו ופטיפון, שעות אחר הצהריים, לאחר עשיית השיעורים, היו די משעממות, אולם הייתי מעסיק את עצמי בכל מיני פרויקטים, וכך בניתי בעצמי רדיו גביש – מתחתי חוטים מהגג עד המרפסת שלנו, ויכולתי לשמוע את שידורי הרדיו הפולני באוזניות...

החיים הדתיים

המסורת במשפחתנו נשמרה באופן כללי. הייתה לנו מערכת כלים חלבית ובשרית, אבי נהג ללכת לבית הכנסת בחגי ישראל, לעיתים בשבת התלוויתי אליו לתפילה. בית הכנסת שלנו היה "מתקדם" ומפואר מאד, שנבנה והתנהל לפי דוגמא של בית הכנסת הגדול בווינה. הייתה הפרדה בין נשים וגברים, הנשים ישבו במרפסת מוגבהת, והגברים התפללו בקומה התחתונה. לבית הכנסת הייתה מקהלה מעורבת של גברים ונשים, שליוותה את החזן. לפעמים כל התפילה התנהלה בשירה על ידי המקהלה, מלווה בנגינת עוגב, פרט לשבת. הוצאת ספרי התורה מארון הקודש, והסיבוב בקרב הקהל, לווה בשירת המקהלה. זה היה למורת רוחם של היהודים האורתודוקסים בעיר קרקוב, שקראו לבית הכנסת שלנו 'טמפל' ולא 'בית כנסת' להבדיל מבתי הכנסת שלהם [...].

טקס בר המצווה שלי נערך באותו בית כנסת, בשנת 1937. לאחר התפילה נערך 'הקידוש' עם יין ועוגה. לא היה נהוג לעשות קבלת פנים ומסיבות, פרט לאמירת הקידוש...

בית הספר העברי

בשנת 1930, כשהגעתי לגיל 6,

החדרים, על ערמות הפחם. התקרה הייתה די נמוכה, ואם מישהו היה מתיישר עלול היה לקבל מכה בראש. זה קרה לי ואחד ממסמרי התקרה הבולטים חדר לקדקדי, וגרם לי לדימום קל בראש. מיד הזעיקו אמבולנס ועזרה ראשונה והעבירו אותי לטיפול...

בבית הספר קיבלנו חינוך ציוני, למדנו שירים בעברית והייתי חבר בתנועת נוער בשם "הצופה". למדנו עקרונות על צופיות, יצאנו לטיולים וקשרנו חברות עם צעירים רבים. הפקודות בתרגיל סדר ניתנו בעברית. ראש הקבוצה שלי, תלמיד בית הספר מבוגר ממני בשנתיים, היה מארק פינדר וראש ארגון "הצופה" היה מיכאל פלדבלום בנו של עו"ד מוכר ומנהיג ציוני בקרקוב. המנון תנועת "הצופה" היה: "כי למולדת הננו בני, דגלנו אחווה ועוז, התקווה חונה בלבבות בפנים, היי ארצנו למעוז"...

בשנות השלושים גדל מאד בית הספר, נוספו תלמידים רבים לגימנסיה, ובשנת 1938 היו בו כ-1000 תלמידים. הכיתה האחרונה שלמדתי לפני פרוץ המלחמה חולקה לארבע תת-כתות, א-ד, ובמחזור הזה היו כ-160 תלמידים.

ב-1937 עליתי לכיתה הראשונה בגימנסיה. מחנך הכיתה היה ד"ר בן ציון כץ. הוא לימד עברית ולטינית והשתדל מאד לבטא את העברית בהברה 'ארצישראלית', לדוגמה במקום צירה היה מבטא סגול. הוא ביקר בארץ בשנות ה-30, הקשיב לשפתם של ה"צברים", וכשחזר השתמש באופן הדיבור שלהם בשעורי עברית. בשל מומחיותו בעברית הוא היה גם מרצה לתרבות שמית באוניברסיטה היגלונית. גם הלטינית שלו הייתה מעולה, ואני זכיתי להיות אחד התלמידים המצטיינים שלו [...].

גניושה של מרצל גולדמן

אמי נולדה בתחילת המאה ה-20, למשפחת איכרים שגרה בכפר הפולני זבידניוביצה שליד קרקוב. בכפר הייתה רק עוד משפחה יהודית, וזו עסקה במקצוע יהודי טיפוסי ואופייני ליהודים - היה להם בית מרזח.

במשפחתה של אמי היו חמישה ילדים, מה שנחשב אז למשפחה קטנה. בשנות העשרים עזבה המשפחה את הכפר ועברה להתגורר בפודגוז'ה, פרבר קרקובאי. אחיה של סבתי, שקראנו לו דוד וויכנר, נשאר בכפר והמשיך לנהל את המשק. אני זוכר אותו היטב - גבר גדול וחזק, נועל מגפי רכיבה גבוהות ובידיו שוט ומושכות, כשברקע עגלה עם שני סוסים רתומים אליה.

אמי סיפרה תמיד, בגאווה לא מוסתרת, שסבתה (דהיינו, סבתא-רבתיא שלי) נפטרה בגיל 90 תוך כדי איסוף תפוחי אדמה מהשדה. משפחת וויכנר החזיקה במשק החקלאי שלה עד לגירושה וחסולה על ידי הגרמנים.

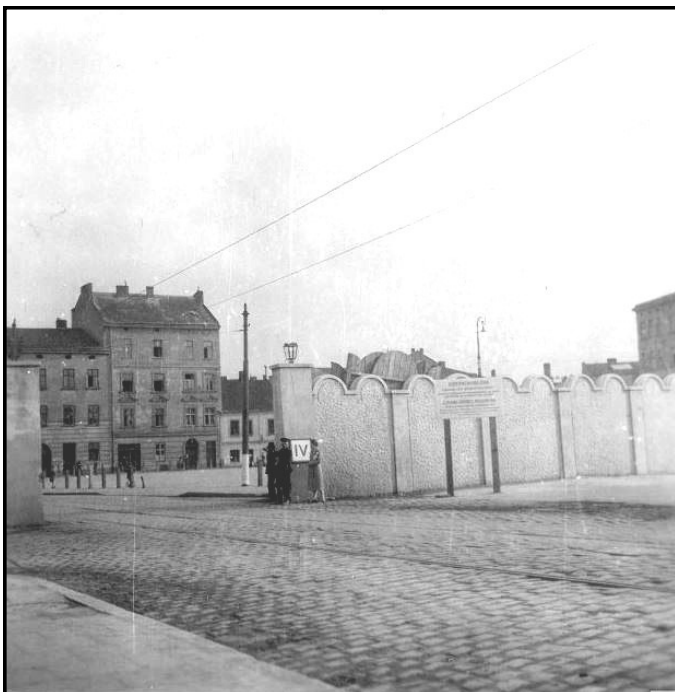
בתקופה שבין המלחמות, בשנות המשבר הכלכלי הגדול, הכפר הפולני עבר זמנים קשים מאוד. לא תמיד היה מה לאכול, ואמי סיפרה שאחיה, שהיו עדיין צעירים מאד, היו חייבים לעזור במשק ועבדו עבודה פיזית קשה. לעתים, כשהרעב הציק להם היו נכנסים למטבח, מושכים בסינר של אמם ודורשים אוכל. כל מה שיכלו לקבל זו פרוסת לחם עבה מכיכר עגולה וענקית של לחם איכרים שחור, תוצרת בית. למרות הכול הצליחה המשפחה לשלוח בן אחד לבית ספר תיכון.

למשפחות יהודיות קשות יום הייתה אמביציה לשלוח לפחות בן אחד ללמוד. הזכות הזאת נפלה לידי של מונייק, הסנדביץ' מבין שלושת הבנים, שהיה החכם והאינטליגנטי מבין שלושתם. אך המאמץ לא נשא פרי. מונייק לא הצליח לעבור את מבחני תעודת בגרות.

בינתיים חלו שינויים משמעותיים בחיי המשפחה. במאמץ רב הצליח אבי לשכנע את הסבתא שהמשפחה חייבת למכור את חלקה במשק לדוד וויכנר, ולעבור לגור בקרקוב. למה את הסבתא? משום שהמשפחה חיה במשטר מאטריארכלי, וההחלטות היו מתקבלות פה אחד - של סבתא. בלי עוררין, בלי וויכוחים, בלי הצבעות. בקיצור דמוקראטיה בהתגלמותה. הכסף חולק לבנים, וגם אבי קיבל את הנדוניה שהובטחה לו בזמנו. כולם, דודי ואבי, פתחו בקרקוב חנויות גלנטריה - כלומר, חנות סידקית וביגוד, מלבד מעילים וחליפות, שאלה נחשבו לקונפקציה.

את הסכמתה לעבור לקרקוב התנתה סבתא בתנאי בל יעבור. היא איננה זזה בלי פרה. כל החיים הבוגרים היא אכלה ושתתה אך ורק חלב ותוצרת חלב שעשתה בעצמה. גם בעיה זו נפתרה וסבא וסבתא עברו לגור בפודגוז'ה, שם נמצאו עוד משקים קטנים של איכרים. אחד מהם הסכים, תמורת תשלום, להחזיק עבורם את הפרה.

אני, כנכד ראשון ועוד זכר, נהנתי מסטטוס מיוחד אצל סבתי. ולמה זה חשוב? כי כך היה במשפחה: נוסעים לסבתא, מזמינים את סבתא, סבתא אמרה כך וכך. סבא לא נחשב. כל חייו חי הוא בצילה של סבתא. למרות

אחד משערי הכניסה לגטו בפודגוז'ה

שהיה יהודי עם זקן, סבתא לא ויתרה על שערותיה, היפות והבלונדיניות. החזיקה אותן קלועות בשתי צמות עבות וכשהתירה אותן לפני השינה, וסרקה בקפידה, הבריקו כזהב טהור, למרות שכסף של שיבה התגנב פה ושם.

פעמים רבות הזדמן לי לישון אצל סבתי, וכל בוקר התרחשה אותה הסצנה: "יקובקו (לסבא קראו יעקוב) קום! לך לחלוב את הפרה!". השעה הייתה 5 בבוקר, וסבא אהב לישון. אבל לא עזר לו כלום. "רחץ את הידיים! עם סבון! קח מטלית נקייה, שטוף את הכד, ולך כבר! ואל תשכח לרחוץ את העטינים!"

אני זוכר עד היום את סבתי, אישה שמנה אבל עם פנים יפות ושיער נהדר, יושבת באמצע המטבח (החיים התרכזו תמיד במטבח) ומנערת בקבוק עם שמנת כדי לייצר חמאה. כמוכן שגם גבינה עשתה לבדה. בפינת המטבח עמד כיסא, למשענתו היה קשור שק מבד לבן וממנו נזלו מי-גבינה לקערה.

בגירוש הראשון מגטו קרקוב נשלחו סבתי וסבי אל מותם ב-בלז'ץ.

באביב 1941 קיבצו הגרמנים את יהודי הסביבה בגטו קרקוב. מצאנו את עצמנו גרים בחדר גדול - 6 אנשים. אבי, אמי ואחותי, דוד איזק - האח הגדול של אמי שהגיע מבוכניה, שם חיסלו הגרמנים את הגטו ו"גירשו" את משפחתו, אשתו ושני ילדיו. אותו העבירו לקרקוב, שימשיך לעבוד בשבילים. גרה עמנו גם בחורה, שקודם עבדה אצלנו בחנות, יתומה בלי כל משפחה קרובה שפשוט לא היה לה היכן לגור שחוייבה לעבור לגטו. החדר שימש כמטבח, חדר שינה וסלון. אמבטיה ושרותים? הצחקתם אותי. השירותים היו בחצר, לכל דיירי הבית, ורחצנו בכיור עם מים חמים אותם היה צריך לחמם על תנור ברזל שהיה בחדר.

גניושה (המשך)

לידנו גרו עוד שני אחים של אמי, עם משפחותיהם. ינק ומונייק. מונייק התחתן עם אישה יפיפייה, רוזיה. היה לה גוף מושלם, תמיר, שיער שחור שירד בגלים על כתפיה ועור בהיר ולבן. עיניים בצבע תכלת, ואף קטן וסולד קמעה, השלימו את התמונה. היו להם שתי בנות. הבכורה, אירקה, כבת 10, דומה לאביה, דהיינו עם מראה "לא טוב" לזמנים ההם, מראה יהודי. הקטנה, גניושה, נולדה ממש בפרוץ המלחמה, בעת הגירושים הראשונים מהגטו הייתה בקושי בת 3. כל מי שראה את הילדה הזו לא יכול היה להישאר אדיש. ירשה את יופייה מהאמא שלה ורק השערות היו בלונד-זהב טהור. תינוקת מקסימה עם עיני תכלת ענקיים.

לפני שברחנו מהגטו, לפני אקציית החיסול והעברת התושבים למחנה עבודה בפלשוב, אמי התחננה בפני רוזיה שתצטרף אלינו. הן, שתי הנשים עם הילדים (רוזיה כמובן רק עם גניושה) תסענה כאילו לחופשת קיץ מאוחרת לאיזה ספא, ואבא ואני נחפש מקום מתאים לגור בו מחוץ לקרקוב. רוזיה סירבה. לא הייתה מוכנה לפצל את המשפחה. "מה שיהיה עם כולם יהיה גם אתנו". זו הייתה הפילוסופיה הפטליסטית של רוב תושבי הגטו, שאגב הייתה נוחה מאוד לגרמנים.

השלטונות הנאצים דאגו תמיד לפלג את היהודים בהבטחות שווא. אלה שעובדים – לא יקרה להם שום רע. לא להם ולא למשפחותיהם. אח"כ שוב: יגורשו רק אלה שעבודתם אינה חיונית. וכך הלאה והלאה שקרים וכזב.

במרץ 1943 הודיעו שלטונות הגטו על מעבר למחנה עבודה פלשוב. המשפחות הורשו לעבור עם הבעלים, אך אז כבר היה ברור שהגברים יופרדו בפלשוב מהנשים... והילדים !!

היה בוקר מעונן ועדיין כמעט חושך. בקושי נראו בתי העיר והרחובות. החשמליות נסעו עם אורות דולקים. לפני השער האפור של הגטו עמדה קבוצת גברים מסודרת בשלוש לקראת יציאה לעבודה. כמעט לכל אחד מהם היה איזה שק או תרמיל על הגב, בתקווה להביא בדרך בחזרה אוכל, שייקנה ואולי יצליח להכניס לגטו.

וכך, איש לא התעניין ולא שם לב, לתרמיל גדול על הגב של מונייק, שעמד באמצע אחת השורות. בשל הקור והרוח הצטופפו האנשים והטור נע אט אט קדימה. מונייק כבר כמעט הגיע לשער שבו עמדו שוטרים פולניים (כחולים), משטרת הגטו היהודית ואיש אס.אס. שעמד גבוה על פודיום עשוי קרשים, כדי לראות היטב את המתרחש. הוא זה שהבחין בתנועה חשודה בתוך התרמיל שעל גבו של מונייק.

Halt ! – עצור.

טור האנשים עצר, כאילו קפא על מקומו. "אתה שם, צא מהקבוצה ועמוד בצד". איש ה-אס.אס. העמיד שני שוטרים יהודיים לשמור על מונייק, והקבוצה יצאה מהגטו בלעדיו. ההמתנה של מונייק לגורלו הייתה כנראה הארוכה והמפחידה ביותר בחייו. בתרמיל שעל גבו ישנה בשלווה גניושה לאחר שקיבלה כדור שינה. לרוע המזל זה הייתה מתוך השינה ברגע הטראגי והאומלל ביותר

שאפשר לדמיין.

"נו, עכשיו נראה מה יש לך בתרמיל" מונייק זרק את עצמו לרגלי איש ה-אס.אס. התחנן ויילל בבכי בבקשו רחמים לילדה. רק לילדה, רק לה... הגרמני בעט בפניו. Scheiss jude אני אראה לך מה זה אומר לרמות אותנו, הגרמנים, ולנסות להבריח ילדה יהודיה מן הגטו". עוד מכה בפנים, ושאלה: "איפה אתה גר?" "כאן, לא רחוק".

בינתיים, הילדה שהוציאו אותה מהמקום החם על גבו של האב, התחילה לבכות בקול ולצעוק שקר לה. קבוצה קטנה של אנשים, שכללה את שני השוטרים היהודיים, מונייק שבקושי סחב את רגליו והילדה על ידיו, וכמובן איש ה-אס.אס. הגיעה לפלאץ זגודי 4, מקום מגורי המשפחה, ועצרה בחצר הבית. הבית והחצר היו ריקים מאדם - המבוגרים היו בעבודה, ואלה שלא עבדו התחבאו למראה של השוטרים ואיש ה-אס.אס. גם רוזיה והבת אירקה היו בעבודה. "כעונש על מה שעשית, יהודי מלוכלך, תסתכל על מה שיקרה כאן. אל תוריד את המבט, כי תקבל כדור בראש!"

הגרמני הרים את גניושה והשיב אותה על חבית מתכת ריקה, שעמדה בחצר. הילדה בכתה, הושיטה את ידיה הקטנות לכוון אביה. כמעט נפלה מן החבית אבל איש ה-אס.אס. תמך בה. הוציא מכיסו כמה סוכריות ונתן לה. גניושה הפסיקה לבכות. הסתכלה על האיש במדים השחורים, ניסתה לנגוע בגולגולות הרקומות בחוטי כסף על הצווארון. הוא לא אהב את זה, ודחף ליד הקטנטנות סוכרייה עם נייר צלופן צבעוני כדי להסיח את דעתה מהמדים.

הקטנה התחילה לפתוח את הנייר של הסוכרייה והרשרוש עניין אותה. איש ה-אס.אס. שיחק עם האקדח. מונייק עמד מאובן. הביט בעיניים הכחולות של בתו ועל הגרמני המשחק עם האקדח. לא, זה לא יכול להיות, הוא רק רוצה להפחיד אותי, יש עוד תקווה...הרי לא יתכן...

ואז, פתאום ירייה. רק אחת. צריחה נוראה, אל אנושית פילחה את האוויר הצח של הבוקר, ואחריה רק יללה ובכי חרישי של גבר המחזיק בזרועותיו גופה קטנה של ילדה מתה. אלוהים, איפה היית? אף אחד ממשפחתו של מונייק לא שרד את השואה.

כשבטלויזיה מוקרנת התוכנית "אינטרמצו עם אריק" אני משתדל לצפות בה. ילדים בגילאים שונים מנגנים בפסנתר מוזיקה אלוהית. מוצרטים קטנים.

כן, אני יודע. חיי כל אדם הם יקרים. והנאצים רצחו 6 מיליון יהודים ומזה כ-2 מיליון ילדים.

ובכל זאת, כשאני מקשיב למוזיקה הנפלאה היוצאת מתחת לאצבעות של הילדים המוכשרים האלה, דוק של דמעות מכסה את עיני. חושב על גניושה ובוכה. כמה רובינשטיינים, כמה איינשטיינים היו בין שני המיליונים?

המוסד המופלא הזה. בשנת 1939 הייתי תלמידה בכיתה ו' בבית הספר היסודי הפולני לבנות ע"ש תאופיל לנרטוביץ'. כיועד, זמן קצר אחרי כניסת הגרמנים לקרקוב, נידו הם את יהודיה מכל החיים הנורמליים, ובין היתר אסרו על הילדים היהודיים לבקר בבתי ספר פולנים.

הקשר שלי עם בנות כיתתי היה רופף מאד. האם הכיתה החרימה אותנו? היינו חמש ילדות יהודיות בכיתה וישבנו זו ליד זו ב"ספסלי הגטו", או שאנחנו בעצמו התבדלנו כך? מכות לא קיבלנו אף פעם, והמורה היתה הוגנת ואוהדת. אבל העמידה הפסיבית מידי בוקר, בזמן תפילותיהן הנלהבות של התלמידות הנוצריות, והיציאות לחצר או לפלנטי מידי שבוע, בזמן שיעורי הדת שלהן, ההיעדרויות שלנו בשבתות ובחגי ישראל, גרמו לכך שבעל כורחי הרגשתי אפלייה.

כאשר ב-1939 נזרקתי, יחד עם ארבע חברותי, מבית הספר שבו למדתי מכיתה א', ואיש לא מחה, ואיש לא ניסה לעכבנו, חשתי כאב עמוק ועלבון צורב. אף ילדה מכל הכיתה לא ניגשה אלי ולא באה לבקרני, לא באותו יום ולא בימים שבאו. הייתי בטלה ממעש. רוב זמני בילתי בעמידה בתורים למזון.

ואילו בבית הספר העברי ברחוב בז'וזובה המשיכו הילדים היהודים ללמוד. בית הספר עמד עדיין על תילו. אחותי ואחי ביקרו בגימנסיה העברית, ובבית התחילו השתדלויות קדחתניות להכניס גם אותי לשם.

(המשך בעמוד הבא)

ימיו האחרונים של בית הספר העברי

באחד הימים חזר אחי איז'יו מוכה ונעלב. את דרכו מבית הספר הפולני עד לדירתנו גישש בידי הרועדות, שאחזו ילקוט, שברי משקפיים וממחטה מוכתמת בדם. פניו המנומשים נראו שונים ללא משקפיים, והוא מיצמץ בעיניו קצרות הראייה, שהתמלאו מדי פעם בדמעות.

בבית לא שאלו מה קרה. ידעו. כאילו חיכו לרגע זה, וכל יום שבו היה חוזר מביה"ס בריא ושלם, היה יום של נס. ילד יהודי אחד בין ארבעים נערים קתולים.

באותו יום אמרה אמא ביתר תוקף: "מוכרחים לשלוח אותם לבית הספר העברי". לא בפעם הראשונה אמרה זאת. נושא בית הספר העברי היה חוזר מדי פעם לשיחות בזמן הארוחות, כאשר המשפחה ישבה סביב השולחן הערוך בטוב טעם, לפי הגינונים האירופאים והיהודים גם יחד.

התגוררנו רחוק מהרובע היהודי קזיימיז, בבית שכל דייריו, מלבדנו, היו לא יהודים. בדירה מרווחת שחלונותיה פנו לגן המנזר המסתורי, השקט והמטופח. כאן, בבית שברחוב לובזובסקה ארבעים ושבע, בדירה מספר שש, עברה עלינו ילדותנו הקצרה. כאן התבצרנו ביהדותנו. הורי שיפרו וייפו את הדירה בתמונות יקרות, פרחי בית וחפצי נוי. אבי נוהג היה לומר: "ביתו של אדם – מבצרו". העיתון "נובי דז'ניק" מונח היה על הספה הסמוכה. אסור היה לקרוא ליד השולחן. רק אבא הציץ בו מידי פעם ונאנח. ההורים שוחחו ביניהם על דא ועל הא, וכשרצו שהילדים לא יבינו – דיברו יידיש. אך כשדיברו על בית הספר העברי דיברו פולנית, ואז עשינו את אזנינו כאפרכסת והקשבנו קשב רב. הדברים נגעו לנו, לגורלנו ולעתידנו...

קשה לי להבין היום מדוע התמהמה אבי ולא שלח אותנו, את שלושתנו, לבית הספר העברי מהיום הראשון ללימודינו, מכיתה א'. מדוע דווקא בכך חסך? ... הורי לא רצו לחיות בשקר, ואף שהתרחקו מן ה"גטו" היהודי וחיו חיים מודרניים לכל דבר, קיימו מסורת יהודית ומצוות.

השיחות היומיומיות על "מה יהיה?" ו-"מה הלאה?" ו"לאן לשלוח את הילדים?" היו חוזרות תמיד אל בית הספר העברי, ההולך ומתרחב ומתפתח, דורש משאבים ומלכד סביבו את טובי יהודי קרקוב, ומקיים יפה כל כך, וכל כך מבטיח.

כשהגיע היום בו צריך היה להחליט על עתידה של הבת הבכורה, לושיה, הוחלט לשלוח אותה לגימנסיה העברית, בה למדו כבר נציגות המשפחה: הניה ואילה כרמל. היה זה כבר בתקופה שעבים שחורים נעו לכיוון קרקוב מגרמניה, ובית הספר העברי קלט, בין היתר, את ילדי המגורשים משם. ארבע שנים למדה לושיה בגימנסיה. היו אלה ללא ספק שנים משמעותיות עבורה, ובוודאי עיצבו לא מעט את דמותה לעתיד.

גם אחי, אחרי התלבטויות קשות עוד יותר כי מהנער דרשו שיהיה גם משכיל, גם דתי, גם בעל מקצוע, גם מפרנס ומה לא? נשלח לבסוף לגימנסיה העברית. בכיתות הנמוכות למד בבית הספר העממי ע"ש וויצ'יך הקדוש. בכיתתו הוא היה הנער היהודי היחיד ולא פעם הזכירו לו את "אשמתו" – הבגידה בישו. לאחר שחזר הביתה מוכה עד זוב דם החליטו ההורים לשלוח אותו לגימנסיה העברית, בה בילה שנתיים מתוך שבע-עשר שנות חייו.

וגם אני, הקטנה במשפחה, זכיתי לטעום את טעמו של

ימיו האחרונים של בית הספר העברי (המשך)

מרם עקביא ז"ל (1927-2015)

הספר החדש; בין רגע איבדתי במהומה את אחותי ואחי, ומצאתי עצמי בין אנשים זרים, עוברים ושבים מקריים, שנדחו מכל עבר, וגם אני נדחפתי בצעקותיהם של הגרמנים ובקני רוביהם. הם דחפו אותנו לחצר של בית מסוים, אין לי מושג איזה, שם העמידו אותנו עם הפנים אל הקיר והידיים למעלה, בשעה שערכו חיפוש באותו בית. האנשים סביבי היו חיוורים מפחד. אינני יכולה לזכור אילו מחשבות התרוצצו בראשי, כשעמדתי שם עם הידיים למעלה. נדמה לי שלא פחדתי.

באותם ימים קשה היה להתקבל – בנוסף לתלמידים הוותיקים, התדפקו על דלתותיו של בית הספר ילדי הפליטים וילדי משפחות יהודיות מהכפרים הסמוכים, שהקרקע התחילה לבעור תחת רגליהם. גם עברית לא ידעתי, אפילו לא אי-ב'.

מאמצי הורי נשאו פרי והתקבלתי. אחותי ואחי הביאו אותי אל שערי בית הספר, ונעלמו איש איש בכיתתו. כשנותרתי לבדי, הסתכלתי סביבי ונשמתי עמוקות. אחר כך, נבוכה במקצת, נכנסתי לכיתה. ילדה אחת פינתה לי מקום לידה. הכל סביבי היה חדש" הבנות והבנים ביחד, העברית והפולנית, המשמעת והחופש... שכחתי את המלחמה, שכחתי את התורים למזון, לזמן מה שכחתי את העלבון וההשפלה.

דאגתי לאמא ואבא שהיו עצובים. בעסק היה איזה "טרויהנדר", ולדירתנו היפה בלובוזובסקה, שרק שופצה אחרי הנזק שנגרם לה בהפצצה בימיה הראשונים של המלחמה, הכניסו אזרח גרמני (כשלא היה בבית שמענו ב"חדרו" קול פולין מלונדון והשידורים חיזקו את אמונתנו שהכל יגמר מהר).

היה זה באוקטובר או נובמבר 1939, לגמרי בהתחלה, אך קרקוב כבר לא היתה כמקודם. בלכתנו מידי בוקר לבית הספר צעדנו מקצה העיר לקצה השני. את החשמלית, שבה רבע הקרון המופרד בחבל היה Nur fuer Juden, החרמנו. התעלמנו. טיול ברחובותיה האהודים של העיר, שכלל גם קטע מה"פלנטי", יכול היה להיות מהנה מאד. אך לא כך היה. הגרמנים היו בעיר, וצריך היה לבחור מסלולי הליכה מיוחדים, ולהיזהר שלא להיתפס על ידם.

לא נעים לעמוד עם הפנים לקיר וידיים למעלה, אפילו אם את אמיצה מאד, ולא נעים גם לאחר לכיתה שבה את תלמידה חדשה. כשנגמר החיפוש ושחררו אותנו, רצתי כל עוד נפשי בו אל בית הספר הטוב, להסתתר בין כתליו.

לעיר זרמו אז גרמנים אזרחים, גברים ונשים ומשפחות שלמות, ואלה היו תופסים אנשים ברחוב לעזרה בנשיאת מזוודותיהם, פריקת מטענם האישי וכדומה. הסכנה לא נראתה לנו רצינית, אך אנו הרי מיהרנו לבית הספר.

אלא שפחות מחודש חלף מיום בואי לכאן, כשלכיתה נכנס שליח מטעם המנהל, ולחש משהו לאוזני המורה. "אתם חופשיים. אנו מפסיקים ללמוד" אמר המורה לתלמידים. "הוררה! הוררה! אין לימודים..." המורה עמד מאובן וחיוור, ולידו השליח, חיוור ודומם אף הוא. לפתע השתקו כל התלמידים. הצחוק קפא על שפתיהם. הקול נתקע בגרון. השתיקה היתה עמוקה וכבדה. איש לא זע. אחר כך, בדממה ובמצוקת לב נוראה, יצאנו מבית הספר. ביראת כבוד הבטנו בחומותיו, כשנעלו אחרינו השערים.

כולם דיברו אז על כך שהמצב זמני ביותר, שהנה עוד מעט, בקרוב מאד, תיגמר המלחמה. אך המתח גבר מיום ליום, בעיקר ככל שקרבנו אל הרחובות המאוכלסים יהודים, נראו יותר גרמנים חמושים, מתרוצצים בין הבתים ושואגים. פעם תפסו גם אותי בלכתי אל בית

מרם עקביא

מתוך "זה היה בית הספר העברי בקרקוב"

על חוכמת רבני קרקוב

על חוכמתו של הרמ"א: מעשה בשר המחוז שרצה לבקר ברובע היהודי. הוא פנה אל הרמ"א ואמר: שמעתי שאיש חכם אתה. שלושה שערים בחומת הגטו. כתוב במכתב חתום באיזה שער אני אכנס?

מסר הרמ"א את התשובה במעטפה סגורה, וביקש מהשר לפתוח אותה לכשייכנס לגטו.

ציווה השר לפרוץ שער רביעי בחומה. בפתחו את המעטפה מצא: "תפרוץ שער רביעי".

♣♣♣

שאלו אותו הפרנסים: רבנו, מדוע אינך לומד באור? ענה להם: אין לי כסף לנר...

♣♣♣

ועוד סופר: כשבא ר' יואל לעולם האמת, הוליכו אותו המלאכים לגן העדן, אך, כידוע, אף הצדיק הגדול לא יכנס לשם בלי שיעבור דרך הגיהנום.

ראה ר' יואל את סבלותיהם של הרשעים בגיהנום, אמר: לא אצא מכאן עד שיזכו מסכנים אלה לחנינה ולהקלה בענשם.

ב"עיר היהודים" פרצה מגיפה וגרמה למותם של ילדים. החלו האנשים לחפש את הסיבה למגפה. אמר מישהו: ראיתי שבלילה אין אור דולק בחלוננו של הרב, סימן שאינו יושב ולומד בלילה. מי יודע אם לא על כך בא העונש משמים...

הלכו פרנסים בלילה לבית ר' יואל, פתחו את הדלת ומצאו שהדירה שרויה בחושך ורק קול נחירת הישנים מנסר בחלל.

פתאום קלטה אזנם קול לימוד. נכנסו פנימה ומצאו את הרב יושב בפניה ושפתיו מפזמות בקול לומדים.

קוראים כותבים,

הכחשת השואה ומה אנחנו האחרונים עושים ?

נולדתי בקרקוב בשנת 1939, ואני מאחורני הכלואים בגטו קרקוב שעדיין בחיים. כשגורשו מביתנו אל הגטו נאלצנו להצטופף בחדר אחד תשעה נפשות, ארבע דורות: הורי, סבי וסבתי, סבתא רבא, אחות אבי ובעלה ואחי ואני. באקציה הראשונה בגטו, ב-9 ביוני 1942, החביאו אחות אבי ובעלה אותי ואת אחי, בבונקר מעבר לכביש. כל בני המשפחה, כולל אחים ואחיות משני הצדדים, כ-60 אנשים, נשלחו למחנה ההשמדה בבלז'ץ ונרצחו באותו יום.

אנחנו ברחנו מהגטו, ובמשך 600 יום שרדנו בקרב הכפריים. בשנת 1944 ברחנו לציכוסלובקיה, ומשם בפברואר הגענו להונגריה. במרץ 1944 הגיעו הגרמנים גם לשם, ובחודש יוני, במהלך השמדת יהדות הונגריה, נזרקנו כנוסעים סמויים, שני ילדים פולנים ל"רכבת של קסטנר". הרכבת נשלחה למחנה הריכוז ברגן בלזן, ואנו "אומצנו" על ידי בחורה צעירה, נעמי, כבת עשרים, ובמשך 180 יום היינו במחנה. יחד עם כל הקבוצה השתחררנו והגענו לשווייץ, שם אבדה לנו נעמי.

בספטמבר 1945 הועברנו לאיטליה, ושם, בנמל ברי העלינו על אניית מעפילים והגענו לארץ ישראל. הבריטים העבירו אותנו לעתלית, ומבצע נועז של לוחמי הפלמ"ח, בראשותו של יצחק רבין, שוחררו המעפילים ואנו ביניהם.

במהלך 6 שנות חיי הראשונות היו לי שלוש אימהות, עברתי 6 ארצות ו-4 שפות דיבור.

מזה למעלה מ-30 שנים אני עוסק, בהתנדבות, בסיפור השרדותי לבני נוער. למעלה מ-1,200 פעם העדתי בפני תלמידים, מורים וחיללים והקמתי 42 פינות הנצחה ברחבי הארץ, מורכבות משטחי קיר פרי יצירתי, לזכרם של מיליון וחצי הילדים שניספו.

בנוסף, אני עוסק כל חיי במחקר על מה קרה בבלז'ץ. איך הצליחו במבצע ריינהרד בבניית שלושת בתי חרושת למוות: בלז'ץ, סוביבור, וטרבלינקה, ולאחר מכן באושוויץ, לרצוח בגז למעלה מ-4 מיליון קורבנות? איש לא מבין זאת וכך גם הנוער בארץ לא מבין איך זה עבד. מה הפלא שבעולם מכחישים.

הכנתי מצגת לפרטי פרטים, כיצד עבדה בפועל מכונת ההשמדה באופן תעשייתי, כסרט נע לכל דבר. איש קודם לא לקח על עצמו להתמודד עם הדבר הנורא הזה - לא רק לרצוח אלא גם לשדוד באופן תעשייתי. כל שנותר הוא להפוך אל כל הידע והמחקר הזה לסרט הדמיה שיופץ בעולם, ויהווה תשובה לזיופים ההיסטוריים והכחשת השואה.

בשנה הבאה אהיה בן שמונים. שעון החול הולך ונמוג. מעולם לא קיבלתי כל סיוע משום גוף פה בארץ. את כל המימון שלמתי באופן פרטי. אולי ימצא מי יכול להכיל את מה שעשיתי כבודד, במשך 30 שנה.

יצחק ויינברג

תיקון טעות מגליון קודם: הנפטרת היא אירנה וולפגנג ז"ל ולא כפי שנכתב בטעות

גלריה שלום Galeria

ברחוב יוזפה מספר 16 נמצאת "גלריה שלום", המנוהלת על ידי אנטה וקרול קוברסצי (Kuberscy).

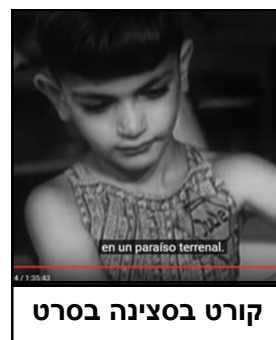
הרעיון לפתוח את הגלריה נולד עוד בשנת 1994, על מנת למשוך תיירים יוצאי קרקוב ואחרים לרובע היהודי, קז'ימייז', שהיה מאד מוזנח לאחר המלחמה. במקביל, שאפו הבעלים להחיות ולהעשיר את החלק האמנותי של הרובע, שבו התקיימה בעבר תרבות עשירה. במהלך השנים התקיימו במקום תערוכות של חפצי יודאיקה, דברי אמנות, ציור ופיסול הקשורים לעולם התוכן היהודי, אך גם לתכנים אוניברסליים.

הגלריה פתוחה בימים שני-שישי בשעות 12:00-17:00 ובשבת מ-12:00 ועד 15:00. טלפון 48-12-430-6505. כתובת מייל artszalom@poczta.wp.pl אתר <http://www.kazimierz.com/artszalom>

מה אפשר לעשות ב-400 ספרים?

דוד בן מנשה דרשן היה תלמיד חכם בקהילת הלמדנים של קרקוב, הוא חי במחצית השנייה של המאה ה-16 והיה אספן חובב של ספרים. כשהיו באמתחתו ארבע-מאות כרכים עלה בדעתו להעמידם לרשות הכלל כספרייה ציבורית – מוסד חדש, שלא היה קיים עד כה, והיה בו צורך עם בעקבות המצאת הדפוס.

דרשן הציע לשמש בה כספרן ומידען, בהקדמה לספר שפרסם מציג דוד דרשן את תפישתו לגבי המסגרת החדשה להבאת ידע כתוב ומודפס אל הציבור המתעניין, ואת התועלת העשויה לצמוח ממנה. הרעיון לא התממש.

מי מכיר? מי יודע?

קורט היידנפלד, יליד 1937, בנם של מרסל משה היידנפלד ולילי לאה לבית וידור מקרקוב, נראה לאחרונה בסרט שיצר הקולנוען קורט גורה במחנה טריזנשטט, על פי בקשת הכובש הגרמני.

על פי הידוע נרשם שהוא נשלח לאושוויץ ב-23.10.44, כשהוא בן 7 בלבד, יחד עם קבוצת ילדים שהיו עימו בבית ילדים בטרזנשטט. אך באושוויץ לא נמצא רישום על כך. האם מישהו יכול לשפוך אור על גורלו של קורט?

סיגל גפני 050-3303509 appmatch4u@gmail.com

